

Kálmán C. György (1954–2021)

2021. október 17-én meghalt Kálmán C. György. Régi egyetemista barátainak és munkatársainak „Kalogány”, egykori tanítványainak és szakmabeli ismerőseinek „Kálmáncé”, sokunknak, akik régről, de nem elég régről ismertük és dolgoztunk vele, csak „Gyuri”. Amikor egy nappal korábban, kórházba kerülésén viccelődött az egyik közösségi oldalon, valószínűtlen perspektívának tűnt, hogy másnap már nem lesz velünk, mint ahogy utána sem, és most már így örökre.

Gyurit még az 1990-es évek elején ismertem meg Pécsen, egyetemi hallgatóként. Akkoriban a pécsi egyetem magyar tanszéke az ország egyik legizgalmasabb szellemi műhelye volt, ahol a klasszikus irodalomtörténeti stúdiók mellett hangsúlyosan szerepelt a tananyagban az irodalomelmélet, az esztétika, a nyelvészeti képzésben pedig erős generatív irány dominált. Gyuri az ITI-s kontingens tagja volt, és az egyetemen hamar híre ment, hogy kiválóan ismeri az irodalomelmélet és nyelvészet határvidékeit. Szinte minden órájára jártam, tőle hallottam először Stanley Fishről és Genette-ről, narratológiáról és a beszédaktus-elmélet irodalmi továbbgondolásairól. A szemináriumok dialógusra építő közegében mozgott otthonosan, óráin könnyű volt megszólalni. Minden vélemény érdekelte, figyelme és lazasága érezte, hogy nem kell erőltetetten intelligens hozzászólásokat kipréselni magunkból, mert mindenféle szempontot be tudott építeni az éppen tárgyalt irodalmi problémába, hallgatóit pedig be tudta vonni a közös munkába. Szemináriumai közül számomra azok voltak a legemlékezetesebbek, amikor markáns módszertani elvekkel dolgozó elméleteket próbáltunk ki együtt szövegértelmezés során, vagy az irodalomtudomány nagy alakjainak interpretációit vizsgáltuk azok sajátosságait és korlátait kutatva.

Az egyetemi előadásai során megismert „tézisellenessége” szövegeiben is visszaköszön. Problémaközpontú megközelítésmódja, szövegértelmezéseinek gyakorlatias megfontolásai a „józan ész” hangját képviselték az 1990-es évek sokszor zártnak és önműködőnek ható teoretikus diskurzusaiban, cikkeinek lényegre törő és könnyed nyelve pedig azt bizonyította, hogy összetett kérdésekről is lehet közérthető nyelven értekezni. Mivel soha nem ragadta el valamely kizárólagosnak hitt elméleti tan, így kvázi kívülállóként tudott rámutatni tetszetős rendszerelméletek vakfoltjaira, éleslátó megfigyeléseivel és páratlan humorérzékével látszólag hermetikus elméleti problémákat is meg tudott nyitni olvasói előtt. Pragmatikus hozzáállása az angolszász elméleti hagyományt idézte, invenciózus interpretációi ellenben a francia irodalomkritikához kapcsolódtak, hiszen önálló művészetnek tekintette a szövegértelmezést, melynek művelése nem szűkölt irodalomtörténeti szakterületére, a modern és kortárs magyar irodalom-

ra. Az interpretáció és az elmélet összefüggéseinek kutatása végigkísérte pályáját, műelemzéseiben virtuóz módon tárta fel a szövegek poliszémikus jelentéshálózatait, sokrétű kulturális és társadalmi beágyazottságait. A *Megy a juhász a számaronról* vagy Charles Bovary sapkájáról adott fergeteges humorú, felejthetetlen értelmezései példák arra, hogy az alkalmiság és az érvényes olvasat nem zárja ki egymást.

Gyurit szerzőként és tanárként sokan ismerték, közvetlen munkatársként persze kevesebben, ám aligha lepődnek meg, ezen a téren is csak jót tudok mondani róla. Csupa szív embernek ismertem, akit tanszékvezetőként, pályázatvezetőként és osztálytársként is támogatta kollégáit, megkönnyítette mások előmenetelét és életét. Sokakat segített, önzetlen volt, mindig elérhető, a legnyűgösebb adminisztratív feladatot is zúgolódás nélkül teljesítette.

Leghosszabb ideig szolgált munkahelye, az Irodalomtudományi Intézet iránt mindig lojális és elkötelezett maradt, az intézet ikonikus figurája volt (és nem melleleg az intézeti gyerekek Mikulása, a farsangok humorfelelőse). Intellektusa és vitakultúrája a szabadság és szellem szigetének az „ántivilágban” e különleges környezetében formálódott. Az Irodalomelméleti Osztály – és persze a pécsi Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék oktatójaként – sokat tett érte, hogy az 1990-es évek az irodalomelmélet évtizedeként vonuljon be a magyar irodalomtudomány történetébe. Az intézeti vitakultúrát, a megalkuvást nem ismerő kritikai szellemet tudományos és közírói munkásságában is képviselte, ugyanakkor a vitákban tárgyyszerű maradt, bírálatait személyeskedés nélkül fogalmazta meg.

Utolsó kötetét újra fellapozva akadt meg szemem az ajánlás finom melankóliáján és iróniáján: „Feleségem, Weisz Juli emlékének, aki gyakran mondogatta, hogy soha nem írok semmi komolyat. És van is ebben valami.” Gyuri emlékének adózva az jut eszembe, hogy ez így volt jó, hiszen szövegei könnyedségük mellett elgondolkodtatók, s nagy tézis helyett stílusukkal, játékosságukkal tanítottak a figyelem formáira. Csekély vigasz most, hogy a mű velünk maradt, hogy nem feledjük őt, mert azért hiányozni fog. Nagyon.

Z. Varga Zoltán